

Felles driftssentral for flere nettselskaper – energilovens krav til ordningen

Det er planlagt eller gjennomført ordninger med felles driftssentraler for flere nettselskaper. NVE har fått spørsmål om hvilke tiltak som må gjennomføres om nettselskaper vil etablere slike løsninger og samtidig holde seg innenfor energilovgivningens krav. NVEs vurdering av dette spørsmålet følger nedenfor. Rammer for felles driftssentraler som omfatter nettselskaper og kraftprodusenter omtales også kort i et avsnitt til slutt.

Teknisk drift av nettselskaper

Den viktigste oppgaven for nettselskapene er å sikre kontinuerlig leveranse av effekt og energi, altså sørge for at det er svært få og korte avbrudd i leveransen. Dette oppnås ved samspill mellom flere funksjoner innen oppgavegruppene *nettforvaltning*, *tilstandskontroll* og *driftskontrollfunksjon*.

Nettforvaltning omfatter bl.a. daglig ledelse, kriseledelse, tiltak innen sikkerhet og beredskap, kraftsystemplanlegging, utredningsansvar, leveringskvalitet og investeringsomfang.

Tilstandskontroll innebærer kontinuerlig kontroll med nettanleggene og er nært forbundet med feilanalyse, vurdering av behov for investeringstiltak og planlegging av vedlikehold.

Driftskontrollfunksjoner omfatter alle organisatoriske, administrative og tekniske tiltak for å overvåke og styre anlegg i energiforsyningen. Driftskontrollsystemer omfatter driftssentraler, datarom, sambandsanlegg og øvrige anlegg og rom, systemer og komponenter som ivaretar driftskontrollfunksjoner.

Driftssentralen og bemanningen her utgjør en del av driftskontrollfunksjonen. Driftskontrollsystemet gjør at nettet kan fjernovervåkes og fjernstyres. Driftssentralen kan ivareta operativ drift, registrering av feil og avbrudd, styring av feilretting, koblinger for vedlikehold og styring av vedlikeholdspersonell, kontroll med overføringsforhold og spenningskvalitet, balanseansvar, rapporteringsoppgaver, operativ beredskapsfunksjon og delegert rasjoneringsmyndighet.

Felles driftssentraler

Oppgaver som utføres ved driftssentralen er nært knyttet til øvrige driftsoppgaver i nettselskapene. Dette gjør at driftssentralens oppgaver ikke kan skilles ut som en avgrenset tjeneste som leveres som en pakke til nettselskapet fra en ekstern leverandør. Driftssentraloppgaver vil inngå som en viktig del av den kontinuerlige drift av alle nettselskaper. En felles driftssentral vil ut fra dette være en samarbeidsarena for flere nettselskaper der hver av nettselskapene har direkte og selskapsintern kobling til sentralens personell.

I et nettselskap med egen driftssentral vil det være stor grad av gjensidig informasjonsutveksling og læring mellom personell som ivaretar teknisk/økonomisk drift innen driftskontroll, nettforvaltning og tilstandskontroll. Ved etablering av felles driftssentraler må det gjøres ekstra tiltak for å sikre et like godt og omfattende samspill mellom de ulike driftsfunksjonene innen hver nettselskap.

Der to større nettselskaper etablerer en felles driftssentral og begge har eget personell og gode rutiner for kontakt mellom sentralen og selskapets øvrige driftspersonell, kan det forventes at alle funksjoner innen nettdriften i sin helhet oppfattes å være ledet av det enkelte selskap. Den felles driftssentral regnes da som

et samarbeid om teknisk infrastruktur, eventuelt med noe supplerende kjøp og salg av tjenester mellom nettselskapene.

Det kan være større utfordringer om mindre nettselskaper ønsker å delta i samarbeidet. Slike selskaper er fra før ofte uten en egen driftssentral og vil da ikke ha tilgang til de mer avanserte funksjoner som er vanlig innen større driftssentraler. Dette gjelder f.eks. kontinuerlig overvåking av nettet med mulighet for å se belastning på ulike anleggsdeler, mulighet for øyeblikkelig respons på alarmer, omkobling via fjernstyring og samlet oversikt over feil, geografisk plassering av feilen og hvilke kunder som rammes.

Behovet for slike funksjoner kan medføre at mindre nettselskaper kan ønske å få utført sine driftskontrolloppgaver hos større driftssentraler, enten sentralen hos ett større selskap eller ved felles driftssentraler for flere nettselskaper. Dette forutsetter imidlertid at nettselskapets egen styring av nettverksamheten, og at den kontinuerlige informasjonsutveksling og gjensidige læring mellom alle nettselskapets tekniske driftsoppgaver, ikke svekkes som følge av valg av denne løsningen. Forutsetningen for god drift og ledelse av et nettselskap er at selskapet har kontinuerlig kontroll med alle de ulike deler av den tekniske drift. Splittes dette opp, har det mindre nettselskapet selv ikke lenger en reell driftskompetanse.

Juridiske krav til nettdrift

Etter energiloven § 3-1 og § 3-2 er det plikt til å ha anleggskonsesjon eller områdekonsesjon for å kunne bygge, eie og drive elektriske anlegg. *Bygge* viser til krav om tillatelse med vilkår for utbygging gjennomføres. *Eie* viser til krav til de selskapene som skal eie eller leie de elektriske anlegg. *Drive* viser til at det finnes krav og vilkår i energiloven, forskrifter og konsesjoner som kontinuerlig må følges opp fra konsesjonær i driftsfasen.

For felles driftssentraler er problemstillingen primært hvilke krav som gjelder *for nettselskaper i driftsfasen*. Med hjemmel i energiloven § 3-5, femte punkt, har energilovforskriften § 3-6 (Tilgang til personell) følgende krav:

«Nettselskap med inntektsramme skal til enhver tid ha tilgang til personell med kompetanse innenfor nettforvaltning, driftskontroll, tilstandskontroll og feilretting, behandling av henvendelser om tekniske forhold, samt nybygging og ombygging av elektriske anlegg. Det kreves tilstrekkelig egenbemanning til å lede virksomheten i enhver situasjon, vurdere hvilke tiltak som må iverksettes for å utføre oppgavene nevnt i første punktum, og til å følge opp innhold og utførelse dersom disse oppgavene er satt bort til andre.»

Innenfor *«driftskontroll, tilstandskontroll og feilretting»* kreves altså *«tilstrekkelig egenbemanning til å lede virksomheten i enhver situasjon (og) vurdere hvilke tiltak som må iverksettes»*. Hvis sentrale deler av faktisk kompetanse innen disse oppgavene i sin helhet ligger hos et eksternt selskap, f.eks. hos et selvstendig driftssentralselskap, oppfyller dermed ikke nettselskapet kravene i § 3-6.

I høringsnotatet ved etableringen av § 3-6 står det under departementets merknader til paragrafen (s. 9):

«Driftskontrollfunksjonen omfatter overvåking av driften og koordinering av nødvendige tiltak. Nettselskapet kan samarbeide med andre selskaper om en felles driftskontrollfunksjon og om felles driftssentral, men selskapet må ha egne ansatte med kompetanse på dette området. Alle konsesjonærer som deltar i en felles driftssentral, skal selv ha grunnleggende kompetanse i drift og vedlikehold av driftskontrollsystemet med tilhørende datatekniske styringssystemer og sambandsanlegg.»

Krav ved bruk av felles driftssentraler

Ut fra energilovgivningens krav til teknisk drift av nettselskaper, og siden driftssentralens oppgaver vil være sterkt integrert i all teknisk drift i nettselskapene, vil rene kjøp av tjenester fra en ekstern driftssentral ikke være en akseptabel løsning. Det er det enkelte nettselskap som konsesjonær som kontinuerlig skal ha full kontroll med egen drift. Hvis en felles driftssentral er bemannet med ansatte i de deltakende nettselskaper, og personellet rapporterer til sine nettsjefer og har god kontakt med det øvrige tekniske personell i nettselskapene, er det grunn til å anta at den totale kompetanse i nettselskapene fortsatt er god og integrert.

NVE finner dermed at det vil være to hovedkrav til alle nettselskaper som skal benytte en felles driftssentral:

1. Hvert nettselskap som inngår i samarbeidet, må ha minst én ansatt som inngår i driftssentralens bemanning og utfører deler av driftsfunksjonen ved sentralen.
2. Nettselskapene som inngår i et slikt samarbeid, må kunne dokumentere at de har rutiner og tekniske løsninger for god intern kontakt mellom driftssentralen og øvrig driftspersonell hos nettselskapet.

Nærmere om samarbeidet

En felles driftssentral utfører driftssentraloppgavene for to eller flere nettselskaper. Denne sentralen kan fysisk plasseres hos ett av selskapene eller på et annet sted.

Infrastrukturen i en felles driftssentral kan eies av ett nettselskap, eies av et felles aksjeselskap for flere nettselskaper, eller være et sameie mellom selskapene. Etablering av en slik driftssentral krever en avtale mellom deltakerne om rammer for driften og om fordeling av kostnader.

Den felles driftssentral er ikke en selvstendig enhet som tar beslutninger og er ansvarlig utad. Driftssentralens personell er ansvarlig overfor de samarbeidende nettselskaper for å følge opp de etablerte rutiner og regelverk for driftssentralen. Det er det enkelte nettselskap som er fullt ansvarlig for egen drift ovenfor kunder og myndigheter. Driftssentralens personell vil i samarbeidsavtalen samtidig være delegert ansvar til å fatte beslutninger i gitte situasjoner. Personellet må kunne utføre koblinger i alle nett som dekkes av sentralen. Hvilke deler av nettet som den enkelte operatør skal kunne være leder for kobling i, avgjøres av det nettselskapet som har konsesjonen. Det respektive nettselskap er samtidig ansvarlig mot myndighetene, og eventuelle interne problemer i utførelsen må løses mellom nettselskapene.

Egen bemanning fra hver av de deltakende nettselskaper hentes normalt fra allerede ansatte hos det enkelte nettselskapet, men kan om nødvendig nyansettes ved oppstart av samarbeid innen felles sentral. Det må etableres et godt bedriftsinternt samarbeid mellom ansatte på sentralen og øvrig driftspersonell i hvert nettselskap.

Personell på driftssentralen, ut over minstekravet til hvert samarbeidende nettselskap, vil normalt hentes fra ett eller flere av de samarbeidende nettselskapene. Oppgavene som utføres ved driftssentralene er en så sentral oppgave i nettdriften at dette vanligvis finnes naturlig.

Det må etableres en turnus for driften der personell fra alle deltakende selskaper inngår. Turnusen bør samtidig åpne for at personell i turnus kan bruke noe av sin tid i sitt eget nettselskap. Det bør være en person på sentralen som er ansvarlig for å sikre bemanning i samsvar med krav i beredskapsforskriften og planlagt turnus. Det vil ikke være krav til at alle selskaper i samarbeidet på alle tidspunkt skal være representert ved egne ansatte på sentralen.

Ved en felles driftssentral vil det ofte være noen nettselskaper som bidrar mindre til driften av sentralen enn deres behov tilsier, f. eks. ved at deres personell bare inngår i dagskiftet. Da kan det være noe kjøp og salg av driftstjenester mellom nettselskapene. Hele driftssentralfunksjonen for et nettselskap kan derimot ikke settes bort til en ekstern tjenesteprodusent. Videre er det slik at beredskapsforskriften § 7-10 ikke tillater at eksterne leverandører som ikke er KBO-enheter, utfører driftskontrollfunksjoner i nettanlegg. Det skal være et reelt samarbeid om infrastruktur, eventuelt supplert med noe tjenestekjøp mellom nettselskapene for å få riktig kostnadsfordeling mellom samarbeidspartene.

Ved planer om etablering eller utvidelse av felles driftssentraler må deltagende nettselskaper først orientere NVE om hvordan kravene til egenbemanning og samarbeidsrutiner planlegges oppfylt. Samarbeidsrutiner må omtales grundig. NVE kan gi ytterligere vilkår for samarbeidet med hjemmel i energilovforskriften og beredskapsforskriften. Kravet om å gi slik orientering gjelder også for deltakere i allerede etablerte samarbeid om driftssentraler. NVE vil for disse vurdere eventuelle behov for endringer.

Beredskapskrav til felles driftssentral

Energilovforskriften § 3-6 krever egenbemanning til å lede virksomheten i enhver situasjon. I ekstraordinære situasjoner med feilretting er arbeidet ved driftssentralen av vesentlig betydning. Det er derfor nødvendig at alle deltagende nettselskaper har personell som inngår i driftssentralmiljøet og er kjent med dette.

Ved etablering eller utvidelse av en felles driftssentral kan denne få høyere sikkerhetsklasse etter beredskapsforskriften, fordi en har fått en sentral der antall kunder øker og passerer en grense. Eiere og brukere av sentralen får dermed noen flere oppgaver, som igjen gir både større sikkerhet og økte kostnader. Etter tilsyn kan det også være aktuelt å gi pålegg om nye tiltak. Slike krav hjemlet i beredskapsforskriften kan alternativt stilles til hver av sentralens eierselskaper eller til et aksjeselskap som eier driftskontrollsystemet.

Så lenge den felles driftssentralen oppfyller kravene til samarbeidet mellom nettselskaper beskrevet ovenfor, vil reglene i beredskapsforskriften som gjelder for KBO-enheter kunne oppfylles.

Samarbeid om driftssentral mellom nett- og produksjonsselskaper

Etter dagens regelverk er samarbeid om felles driftssentral mellom nett- og produksjonsselskaper tillatt. Visse begrensninger i dette samarbeidet kan imidlertid utledes fra kravet i energilovforskriften § 4-4 bokstav e) om at nettselskap skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende. I praksis har dette ikke blitt håndhevet særlig strengt. I tillegg har man lagt til grunn at disse begrensningene ikke gjelder i beredskapssituasjoner.

Fra 1. januar 2021 vil endringer i energiloven vedrørende selskapsmessig og funksjonelt skille tre i kraft. § 4-6 andre ledd vil da lyde slik:

«Første ledd er ikke til hinder for samarbeid om felles driftssentral mellom nettforetak og foretak som driver produksjon av elektrisk energi eller fjernvarmeverksamhet, så lenge nettforetaket har styring og ansvar for driftssentralens nettfunksjoner. Departementet kan gi forskrift om nettforetaks adgang til å selge eller leie ut egen kapasitet, herunder driftskontrollfunksjoner, overskuddskapasitet og i beredskapssituasjoner.»

Det arbeides nå med nye bestemmelser i energilovforskriften som presiserer og utfyller lovens regler om selskapsmessig og funksjonelt skille. Når disse er vedtatt vil muligheter og begrensninger for samarbeidet om driftssentraler mellom nett- og produksjonsselskaper bli presisert i mer detalj. Det anbefales derfor at nye investeringer i slike samarbeid utsettes til de nye reglene er vedtatt av departementet.

Sammenfatning

Samarbeid om en felles driftssentral mellom flere nettselskaper vil være tillatt når visse krav til løsningen er oppfylt. Kravene er at hvert nettselskap som inngår i samarbeidet må ha minst én ansatt ved driftssentralen som deltar i driften av denne, og at hvert nettselskap i et slikt samarbeid må kunne dokumentere at de har rutiner for god intern kontakt mellom driftssentralen og øvrig driftspersonell.

En driftssentral er en svært viktig enhet for drift av all nettvirksomhet. En felles driftssentral vil ikke være et nettselskap med anleggs- og områdekonsesjon eller en selvstendig ansvarlig enhet mot myndighetene. Felles driftssentraler er heller ikke selskaper som leverer fullstendige driftssentraltjenester til nettselskaper, men er et samarbeid om felles infrastruktur og drift, der hver av nettselskapene skal ha direkte og selskapsintern kobling til sentralens personell.

Alle deltakende nettselskaper skal orientere NVE før etablering eller utvidelse av felles driftssentraler. Deltakende selskaper i allerede etablerte samarbeid om driftssentraler må også orientere NVE.